

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 8 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 10.

V Ljubljani, 15. maja 1886. l.

XXVI. leto.

Prirodna in umetna vzgoja.

Vzgoja ima namen, prirodne sile telesa in duše razvijati, krepiti, bistriti in jim dajati neko določeno mer, s katero teži človek po smotru svojega življenja. Ta smoter popolnoma doseči je težavno, kajti predočuje se nam z vzvišenega stališča, idealno. Idealnost pa je odsev naše notranjosti, v katero ne moremo prodreti s svojimi čuti; zato storimo pravo, ako z dušnimi silami razgrinjamo teženje notranjega življenja ter tako razkrivamo pota, po katerih nam je móči vzvišenemu smotru našega življenja vsaj približati se. Da moremo to storiti, treba pred vsem dušne sile razviti in izobraziti. To storimo s pravilno vzgojo, s katero postajamo vedno popolnejši in sličnejši Bogu, ki je pravo in dobro sam ob sebi.

Mnogo činiteljev pomaga človeku dušno in telesno vzgojo dovršiti; a življenje z močjo svojih okolištin ga mnogokrat odvraca od pravega pota. Vender se more tudi to življenje smatrati kot mogočen vzgojevalec. Ves čas svojega življenja je človek gojenec; v vsakem stališču se z nova uči in dopolnjuje; njegova sreča ali nesreča je nestalna; nada do večje sovršenosti ga nikdar ne zapusti. In to ravno je sreča za človeka, kajti z upanjem na boljšo bodočnost izginilo bi tudi njegovo hrepenenje po vzvišenem smotru življenja, veselost življenja ne bi nadkriovala žalosti in boli, in življenje na tem svetu bi mu postalo dolina solz.

Zato je vse naše življenje velika učilnica; tudi nadloge in bede morajo silno vplivati na našo vzgojo. Pri tem se dušne sile razvijajo okolnostim primerno, kajti v vsakem slučaju hočejo na poseben način biti tvorne, a pri svojih težnjah in naporih sledé vedno le lastnim, nepremeljivim zakonom, lastnim prirojenim nagibom. To je prirodna vzgoja. Kakor se naučí okó vsled svoje notranje moči in vsled svojega prirodnega svojstva samo ob sebi videti, tako se naučí otrok z zdravo pametjo sam ob sebi misliti, srce se naučí samo ob sebi čutiti in želeči, volja sama ob sebi odločevati se, tvorna moč sama ob sebi dejstvovati. A to izraževanje notranjega življenja bilo bi jednostransko, podobno nepožlahtnemu drevesu, ko ne bi se naučil tudi pravo misliti, pravilno hoteti in svojo tvorno moč le za dobro uporabljati. Res, da bi ostal brez prvega svojstva nezaveden in ne bi se mogel povzpeli do one stopinje, na kateri mu je mogoče z vzgojnimi sredstvi na pomoč prihiteti. A na tej stopinji se nikakor ne sme pustiti, ako ga hočemo približati smotru njegovega vzvišenega življenja. Zato mu pomagajo pri nadaljnem razvoji izobraženci, in to je umetna vzgoja. Pri tej vzgoji v najožjem pomenu besede vplivajo drugi ljudje navlašč na prirodne sile, torej na prirodni razvitek do neke sta-

rosti. Izza te dobe pa zavzame zopet priroda t. j. življenje s svojimi raznoličnimi odnošaji glavno vzgojevalno mesto. V dobi umetne vzgoje se razvija otrok bodisi z umstvenim, bodisi z nrvstvenim poukom in z negovanjem njegovega telesa. Največi delež pri tem razvijanju ima pouk, zato je le-ta zelo važen del umetne vzgoje, kajti vzbuja, oživlja in izobražuje prirodne sile.

Oba načina sta dovolj imenitna, da se je treba pri vzgoji na nju ozirati. Prirodna vzgoja je podloga in vodilo umetne. Vzgojitelj mora vedeti, kakšne moči ležé v duši otročji, pod katerimi pogoji so tvorne, kakšne zakone imajo, in kako se morejo vsled tega na poti, od prirode označeni, vedno bolj razvijati in blažiti, t. j. iz svojega prvotnega stanja voditi k višji sovršenosti.

Prirodna vzgoja ne pozná težkoč, kajti tù se razvija vse samo ob sebi, a le do neke meje in jednostransko. Težko pa je umetni vzgoji, pravi način pogoditi, kajti tej se je treba ozirati na prvotno prirodno vzgojo ali na prirodu otroško. Ta priroda je pri vsakem otroku drugačna in se tudi ne dá že v kali natanko razpoznati. Treba je opazovanja in zopet opazovanja, primerjanja in izsledovanja, da vsaj primeroma moremo prilagoditi svoja sredstva prirodnim zakonom. Že od nekdanj se trudijo učenjaki s to zagonetko otroške duše, a še do danes nimamo povsem zanesljivih sredstev za vsak pojedin pojav. Vender moremo te izsledke vsaj v toliko rabiti, da jih prenesemo na-se in na svoje otroke, da po njih lažje izpoznamo individualnost gojencev. Kot podloga lastnemu opazovanju so nam torej neizogibne važnosti. Pri umetni vzgoji se je ogibati vsakojakih napak, zlasti onih, s katerimi se prirodne sile v svoji tvornosti motijo ali celó popolnem pohabijo. Kar pride dobrega iz Stvarnikovih rok, ne smemo odstranjevati, ker težko moremo kaj boljšega na njegovo mesto postaviti. S tem bi dušno svojstvo le pokvarili. Priroda sama pa ničesar ne pokvari. Ako se nahajajo v duši pogoji, pod katerimi morejo dušne sile delovati, nastane v duši spreminjanje, katero je vedno dobrodejno.

Divjak v puščavi ohrani zdravo telo, ostre čute, varen sôd, čuta polno srce. Njegova duša sicer ne doseže one popolnosti, ki se more pridobiti samo v dobro osnovanih družbah, vender je zdrava in nepokvarjena, na svoj način je popolna, priroda je še ni izpridila. Nasprotno se najde v omikanih družbah dokaj ljudij, kateri ne znajo s svojimi dušami ničesar začeti, ki se bojé misliti, ki so polni predsodkov in nespametnih pojmov, ki sami niso srečni in tudi svojim bližnjim tega ne privoščijo. In vender bi se jim zelo zameril, kdor bi jim očital, da niso dobro vzgojeni. Taki so se preumetno ali umetno pa napačno vzgojili. Zatrli so se jim prvotni prirodni nagibi, ki tudi divjaka krasé; namestu njih vzgojilo se jim je ono stanje, ki ne odgovarja pravi človeški prirodi. In takih nesrečno vzgojenih ljudij je velika večina na svetu. Pa, ali se bomo temu čudili? Koliko najdemo hiš, kjer se resno pečajo z zdravo vzgojo? In dom je vender le podloga vsej drugi vzgoji. Največ roditeljev prepustí otroke same sebi, mnogo jih pa pomehkuži. In to naj bi bila uzorna vzgoja sedanjega veka?

Ako se priroda prepusti sama sebi, res se ne vzgojé ideali človeške sovršenosti, pa tudi duševni pohabljeni se ne vzgojé, kar se umetni vzgoji tolikokrat pripeti. A zaradi tega ni umetna vzgoja nič manj potrebna, ker le ta dovêde otroka k sovršenosti in uporabnosti za življenje; samo zdrava in pravilna mora biti. Taki vzgoji pomaga modra priroda pod vodstvom Božjim, izboljševati njene napake; naopako pa se napake prirode še le z umetno vzgojo odstranjujejo. A vsakdar ni mogoče prirode popolnem izpodriniti. Večkrat ostane umetnost vzgoje brez vpliva, a priroda pomaga si sama. Še bolj se to vidi pri slabih vzgojiteljih; taki morejo otroka s svojimi sredstvi še le pokvariti; k sreči se priroda često ne dá v svojem razvoju motiti, in to jedino reši takega

gojenca velike kvare. Neprava umetna vzgoja je pod prirodno; prava pa je najizvrstnejša izobraževalka, ker prirodo še le osposobi, da doseže visoko popolnost.

Zato se morata oba načina vzgoje podpirati; umetnost mora služiti prirodi, a priroda se ne sme zanemarjati na korist umetnosti. Priroda pač more obstajati brez umetnosti, ne tako umetnost brez prirode.

Ako se pri vzgoji priroda ne povzdigne in njena dejstvenost ne podpira, temveč umetno skazi, izgubljeno je vse; človek ne postane dobro vzgojen, ne tak, ki ima glavo in srce na pravem mestu, temveč usmiljenja vreden dušni pohabljenec, živa satira na vzgojno umetnost. V takem človeku zatró se prvotne krepke kali, namestu njih postavi se bujno kipeče pristrastje, ki se pri prvi priliki prevrže v skrajnosti, katerim ni pravega mesta v občestvu človeškem. Zato veljá nauk: „Poučuj in vzgojaj prirodi primerno!“

Fr. Gabršek.

Prvo berilo in slovnica za slov. ljud. šole.

(Odgovor ocenjevalčev.)

(Dalje.)

Tudi opomba, da povsod, posebno pa na deželi, prve dni šolskega leta mnogo otrók še nima knjige bodi si zarad revščine, zanikrnosti in drugih okolnosti — je le voda na moj malin, česar me lastna skušnja uči.

Ako so stariši res takó revni, potem ne morejo otroku kupiti knjige ne le v začetku šolskega leta, ampak tudi pozneje ne, in otrok mora priti do knjige po drugi poti. Ako so pa stariši zanikrni, potem se mi zdi najboljši pripomoček zoper to zanikrnost nadlegovanje otrokovo. — Otrok pride v šolo brez knjige, zanikrni oče mu je neče kupiti, otrok vidi, da ima večina njegovih součencev in součenk knjigo, učitelj ga vpraša, kaj da je on nima, otrok pride domov, začne jokati in tožiti: V šoli smo danes brali tudi iz knjige, sosedov Tonček jo užé ima, stričeva Rezika tudi, in jaz je še nimam, in gospod učitelj me je po njej vprašal, itd. To se ponavlja danes, jutri, — sledujoč se oče naveliča teh tožeb in — deček gre drugi dan s knjigo v šolo. — Ako pa učenec prvi čas pri ponavljanju knjige ne rabi, tudi je ne pogreša in še manj pa oče, in ko učitelj preide po dovršenej ponovitvi k čitanju berilnih sestávkov, so otroci zanikrnih starišev še brez knjig. In gospoda tovariša mi gotovo pritrđita, da otrok mnogo lažje pogreša knjigo pri ponavljalnih vajah, ki so v knjigi le v podporo drugim skupnim vajah, kakor pa pozneje, ko se užé preide k berilnim sestavkom.

Kar se tiče moje opombe: Za ponavljanje velikih črk se mora porabiti užé nekoliko več časa, ker so se jih otroci v I. šolskem letu mnogo hitreje in površneje učili primeroma z malimi črkami, — moram pojasniti, da stopnjevani prislov „površneje“ ni zadeval „Abecednika“, katerega nisem ocenjeval, ampak nanašal se je na čas, kar se užé razvidi iz predstoječega prislova „hitreje“.

Učitelj, kojemu je prislovica „Vsak začetek je težek“ tudi pri pouku osnovno načelo, pomudi se kakor je treba pri početkih, dobro vedoč, da se práv pri početkih nakopičuje največ težav. Temu načelu zvest prisoja v I. šolskem letu veliko važnost temeljitemu priučanju malih črk. Koliko časa k temu potrebuje, odvisno je od različnih okolnosti. Vender pa se ne more učitelju reči, da bi bil prehitel, ako mu je treba pri ugodnih razmerah za male črke polovice šolskega leta na šolah, kder se prvo šolsko leto posrednje ne poučuje. Da se mora ta čas podaljšati na dvo- in enorazrednih šolah, razumljivo je samo ob sebi. Iz tega sledí, da se na manjrazrednih šolah jako skrči čas za priučenje velikih črk. Res je sicer, da si otrok velike črke lažje za-